

Beslaglagt af tyskerne!

Gårde og huse i Stabrand og omegn blev brutalt beslaglagt af tyskerne til brug for anlæg af Tirstrup flyveplads

Vilfred Friborg Hansen

I løbet af efteråret 1943 stod det klart for lokalbefolkningen omkring Tirstrup og Stabrand, at tyskerne forberedte anlæg af en flyveplads i området. Tyske rekognosceringsfly fløj over området, og tyske officerer stod med kikkerter og måleapparater på de højest beliggende punkter.

En stor del af arealerne vest og syd for Tirstrup var i de seneste årtier blevet tilplantet med gran og var nu ved at være moden til hugst. For bønderne var det en katastrofe, at plantagerne nu tilsyneladende stod til at blive taget af tyskerne. Derfor var skovejerne allerede i efteråret 1943 godt i gang med at fælde træerne i området, før tyskerne tog dem.

Det blev dog opdaget af tyskerne, der straks forbød det og satte vagter til at forhindre det. De første beslaglæggelser af arealer på det kommende flyvepladsområde tog derefter fart allerede i efteråret 1943.

Gårde og huse beslaglægges

26. februar 1944 begyndte derefter de tyske beslaglæggelser af gårde og huse. De fleste ejere fik at vide, at de skulle være ude af deres gårde og huse senest 15. marts. De havde herefter godt to uger til at afvikle deres ejendom og skaffe sig et nyt sted at bo.

Det var dog ikke alle, der fik så lang frist. Brugsen i Stabrand og skolen i Krarup fik kun et enkelt døgn til at rømme bygningerne. Det lykkedes begge at skaffe nye lokaler, Brugsen i en nedlagt købmandsbutik i Maarup og skolen i storstuen hos gårdejer Martin Høgh i Maarup.

Stabrand blev nu omdannet til en soldaterby for flyvepladsen. I to gårde i den østlige udkant indrettedes hhv. gendarmeri og biograf- og teatersal, i forsamlingshuset blev der køkken og kantine, i andre bygninger blev der kontor for udstedelse af "Ausweiss" med tilladelse til at færdes på flyvepladsområdet,

Krarup skole var opført i 1936 og var Nødager sognekommunes stolthed. Blot otte år efter opførelsen blev den beslaglagt af tyskerne med blot et døgn varsel.

telefoncentral, regnskab og lønadministration, samt for mange bygningers vedkommende indkvartering til tyske soldater. Ved en gård i Stabrand's sydlige udkant tilbyggedes en to-etagers bygning til kaserne. Den tyske kommandant tog bolig i den forholdsvis nyopførte Krarup skole.

Betingelserne for beslaglæggelserne

Til at klare de praktiske ting omkring beslaglæggelserne blev der nedsat en kommission bestående af tyskere og lokale repræsentanter for sogneråd, amtsråd m. m. Kommissionen skulle vurdere værdien af de enkelte ejendomme, besætning og løsøre.

Erstatningssummen var som udgangspunkt 2½ gange ejendomsskylden for jord og bygninger. Det kan lyde af meget, men da mange af ejendommene var handlet for meget længe siden, nogle slet ikke, da de gik i arv generation efter generation, var ejendomsskylden i de fleste tilfælde sat alt for lavt.

Dertil kom, at der bag besætningen i hver gård lå et årelangt avlsarbejde, som nu blev ødelagt. Det kan undre, at tyskerne tog besætningerne, med alle dyr, i hver eneste gård, men de havde åbenbart til hensigt selv at dyrke land- og kvægbrug. På denne måde kunne de udnytte de spredte landbrugsarealer, der blev til overs til dyrkning mellem alle de arealer, der var optaget til flyvepladsformål. Tyskerne var generelt meget optaget af at sikre den fortsatte produktion af fødevarer i det besatte Danmark.

Det tyske landbrug i Stabrand blev dog en fiasko og blev reelt gradvist opgivet.

Gårdene i Stabrand by

I det følgende fortælles helt konkret om beslaglæggelsen af nogle af gårdene i Stabrand. Det er lykkedes at opspore to, der selv husker beslaglæggelsen af deres barndomshjem, samt flere, der har fået fortalt om beslaglæggelsen af deres forældre og bedsteforældre. Til historien hører også, hvor de beslaglagte familier flyttede hen, og hvad der skete med deres gårde efter krigen, hvor det blev muligt for nogle af dem – men ikke alle - at vende tilbage til deres tidligere ejendomme.

I den østlige ende af Stabrand by ligger Lykkegården, Stabrandvej 49, hvis ejer i dag er 70-årige Jes Thomsen. Jes kan fortælle om både Lykkegårdens og nabogården Enghavegårds (Stabrandvej 47) skæbne under besættelsen.

Jes Thomsen fortæller:

”Mine bedsteforældre Sigvard og Elly Rasmussen havde Enghavegård¹. En smuk gammel gård med stråtag, som tyskerne brutalt rev ned og erstattede med et større nybyggeri.

Vores nabo Otto og Ida Sørensen's Lykkegård blev også konfiskeret, men ikke nedrevet, kun stærkt ændret i avlsbygningerne.

Mellem de to gårde byggede tyskerne et vandværk til forsyning af de fire gårde og huse lige heromkring. Vandværkshuset er i dag erstattet af en brønd, men værket fungerer endnu.

Da krigen var slut, købte bedstefar Enghavegård tilbage. Men Otto Sørensen var ikke interesseret i at få Lykkegården tilbage, så den købte bedstefar i stedet. Han havde en søn Evert, der senere overtog Enghavegård, og så lod han sin datter Hilda og hendes mand Chr. Thomsen overtage Lykkegården. De var mine forældre.

¹ Før da: 1912-39 Rasmus Rasmussen

Jeg begyndte at hjælpe forældrene med driften af Lykkegården i 1980'erne og købte gården i 2006 og har drevet den siden.

Enghavegård

Som barn tilbragte jeg meget tid hos bedsteforældrene på Enghavegård.

Gården var oprindeligt en flot gammel bindingsværksgård med stråtag, men tyskerne rev den ned og byggede en helt ny gård i stedet – eller gård er måske ikke den rigtige betegnelse, for det, der burde have været avlsbygningerne, var biograf- og teatersal, og i den vestlige længe var der badeanlæg og aflusningsanstalt². Et nyt stuehus blev opført til beboelse for det tyske mandskab.

I haven over mod Lykkegården opførte tyskerne en helt ny bygning, der gennem to rækker murstensøjler i midten var inddelt i rum. Det har sikkert været en garage. Men vi fik stor nytte af den bygning. Bedstemor havde høns der, og mine forældre på Lykkegården fik uden betaling lov til at råde over nogle rum, hvor vi altid havde rughøsten liggende.

Men "det store hus", som vi kaldte bygningen, var bygget i de dårlige tyske mursten og med tysk asbest af ringe kvalitet. Da mine bedsteforældres søn Evert, min morbror, overtog gården, fik bygningen lov til at forfalde, og til sidst blev den revet ned. I dag er der ikke noget tilbage af den".

Enghavegård i 1930'erne, maleri af lærer Ibsen, Krarup skole. Lånt af Jes Thomsen.

² Det sidste ifølge Peter Brockdorff, Kolind.

Enghavegård i dag – en helt anden gård. Forrest i billedet teater- og biografalen, til højre stuehuset, til venstre i baggrunden gavlen af den længe, der har rummet bade faciliteter og aflusningsanstalt. Efter krigen blev teater- og biografalen ombygget til lade, og bade- og aflusningslængen til ko- og grisestald. Foto VFH juli 2020.

Til venstre Enghavegaard efter ombygningen til produktionsgård, ca. 1965. Den tidligere teater- og biografsal er blevet lade, vestlængen, hvis gavl ses til venstre, ko- og grisestald. Til højre mine bedsteforældre Elly og Sigvard Rasmussen foran Enghavegaard ca. 1965.

Lykkegården

Om sin egen gård, Lykkegården, fortæller Jes Thomsen:

”Her på Lykkegården er der mange minder om tyskertiden. Sydfløjen ud mod vejen blev helt ændret af tyskerne. De meget små vinduer hen langs taget blev fjernet og erstattet med fire store garageporte og de store firkantede tyskervinduer, som du også ser i maskinhuset bagved mod øst. Taget over garageportene blev hævet, så tyskernes store biler kunne komme ind. Stråtaget blev erstattet af et bliktag.

Tyskerne havde gendarmeri, et slags militærpoliti, på gården. Bilerne stod i sydlængen, hvor der var garage og værksted. De fire porte var til de tyske ”salatfade” til fangetransport o. lign. I vestenden havde de bl. a. fængsel. Der er spor efter i hvert fald tre fængselsceller endnu i dag. De gamle skillerum aftegner sig endnu i gulvet. Der var jerngitre i alle vinduerne – de er i dag erstattet af moderne vinduer.

Stuehuset og tørvehuset er mindst påvirket af tyskernes hærgen. Stuehuset har vel været brugt til mandskab, og tørvehuset og det øvrige udhus har vel også kunnet anvendes til sit oprindelige formål.

Maskinhuset, der ligger for sig selv lidt øst for de øvrige bygninger, blev helt ændret. Det var oprindeligt brugt som grisestald og har nok lignet sydlængen med små vinduer oppe langs taget. Det præges nu af de typiske firkantede tyskervinduer og de karakteristiske tyske alt for dårligt brændte teglsten og cementsten. Den tyske mørtel var også dårligere end dansk standard, så vi har måttet reparere en del på bygningen. Det

Jes Thomsen ved stuehuset, der i dag fremtræder helt som før tyskernes ”hærgen”. Enghavegårds stuehus var helt tilsvarende, om end i andre farver, men det rev tyskerne ned. Foto VFH juli 2020

Lykkegården i 1930'erne, malet af lærer Ibsen, Krarup skole. Stuehus og udhus stort set som i dag, men sydlængen til venstre i billedet blev fuldstændig ændret af tyskerne, jf. senere foto fra nutiden. Lånt af Jes Thomsen.

har vel skullet gå stærkt, så man slækkede på kvaliteten. Eller også var det produceret efter tysk standard og ikke til det danske klima.

Der er spor efter mindst to, måske tre skorsten. Huset har ifølge Knud Bødker³ været anvendt til uddannelsessted for 30 - 40 unge 16-17 årige Hviderussere, der fik en militær uddannelse og bl. a. holdt øvelser i Horstved skov.

Vi ved, at der efter krigen har boet tyske flygtninge i huset. Det var tyskere, der var flygtet fra Østeuropa i krigens sidste måneder.

Til Lykkegården hørte der en englod nede ved Øjesø. Der gik min far som hjorddreng, da han tjente hos Otto Sørensen. Der gik en vej fra gården dertil, men den blev jo lukket af tyskerne på grund af flyvepladsen.

Da dansk militær overtog flyvepladsen efter krigen var det uden jorden syd for hovedlandevejen, så den fik Stabrandgårdene tilbage, selv om den nu var afskåret af flyvepladsen fra gårdenes øvrige jord.

Derfor har jeg endnu i dag en dejlig skov på 4,4 ha nede ved Øjesø. Den grænser op til Madsen Pedersens jord fra Tolstrupgaard (i dag Søren Pedersen), hvor tyskernes ammunitionsdepot lå. Det lykkedes – trods ihærdige anstrengelser - efter krigen ikke at få bortsprængt eller fjernet al ammunitionen, så den selvantændte i varme somre. Det skete to gange omkring 1960, måske 1960 og 1962, hvor jeg husker det som dreng, jeg var 10-12 år gammel. Ilden bredte sig fra Madsen Pedersens skov til vores. Jeg husker, at brandbilerne kom både fra Knebel og Kolind, og den lokale politibetjent Techen fra Femmøller var der også. Spændende for en dreng i den alder at følge med i!

³ Bødker 1985 s. 93

Til venstre: Sydlængen med de fire tyskerporte ca. 1965, taget i anledning af, at den store poppel foran huset lige er blevet fældet. Til højre vestlængen ca. 1965, stadigvæk med de tyske jernvinduer. Fra Jes Thomsens fotoalbum.

Sydlængen med de fire porte, hvoraf de to anvendes endnu i dag. Taget blev forhøjet af tyskerne, så gendarmeriets biler kunne komme ind – ganske tankevækkende at se Jes Thomsens moderne traktor ved portene i dag. Den kan slet ikke komme ind. Foto VFH.

Hellesvad

Ca. en km vest for Stabrand by lå gården Hellesvad. Den er nu nedrevet, men tomten ses endnu ved den gamle Feldballe – Nødager landevej, der i dag ligger inde på flyvepladsområdet syd for Stabrandvej, men som nord for Stabrandvej stadig benyttes under navnet Sognevejen. Hellesvad lå vest for den nuværende Sognevejen, ca. 50 m nord for krydset med Stabrandvej.

Grethe Jensen Frandsen er født i 1924 og voksede op på Hellesvad. Da tyskerne beslaglagde gården, var hun 20 år gammel og tjente som ung pige i huset hos sine bedsteforældre i Kelstrup. Hun oplevede derfor ikke selv beslaglæggelsen, men kan fortælle, hvilket indtryk, den gjorde. Grethe Jensen Frandsen har skrevet sine erindringer og fortæller her⁴:

”I efteråret 1943 fik vi at vide, at tyskerne kiggede på Stabrand by og omegn, fordi de ville lave en flyveplads. Efter jul 1944 skete der en hel masse. Tyskerne gik rundt til folk og gav dem bud om at forlade deres hjem i løbet af fjorten dage. Det gjaldt 56 hjem i omegnen, hvor vi boede.

På det tidspunkt var jeg ung pige i huset hos min bedstemor i Kelstrup, så jeg var ikke hjemme, da de bankede på døren. Alle blev helt vims, de kunne ikke forstå, at det kunne passe, at sådan noget skulle ske for dem.

De måtte selv om, hvor de ville bo. Der gik inflation i boligmarkedet, fordi der var så mange om buddet. Så mange manglede nu et sted at bo.

Mine bedsteforældre i Stabrand, Danielsen, blev også gennet ud. De lejede et hus i Ebdrup. Min mor flyttede til sine forældre i det lejede hus i Ebdrup, og min far til sine i Kelstrup. Så jeg kom til at bo i samme hus som min far igen. Alle møblerne kom ud i laden til mine bedsteforældre i Kelstrup”.

Grethe Jensen Frandsen, foto 2019

⁴ Frandsen, Grethe Jensen: ”Mine erindringer”, Ryomgaard 2019

Hellesvad, før besættelsen, fra Grethe Jensen Frandsen: "Mine erindringer", 2019.

Tomten efter Hellesvad, vest for Sognevejen (den gamle Feldballe – Nøddager vej), foto sept. 2002. VFH.

Grandal

Gården Grandal lå sydvest for Hellesvad ved Feldballe – Kolindvejen, der af tyskerne blev beslaglagt og omdannet til rullebane for flyvepladsen. Rullebanen ligger i dag inde på flyvepladsområdet, men er efter anlægget af den vestlige omfartsvej, Ny Lufthavnsvej, til lufthavnen offentlig tilgængelig. Man finder tomten efter gården ved at gå ind på lufthavnens område nord for Ny Lufthavnsvej og følge rullebanen et par hundrede meter. Så kommer man til et åbent område, hvor gården i sin tid har ligget.

Som et minde om gården har forbindelsesvejen mellem Maarupvej og Stabrandvej umiddelbart nord for lufthavnsområdet fået navnet Grandalsvej.

Nu 82-årige Margit Nielsen, Kolind, er født på Grandal i 1938. Hun var fem år gammel, da beslaglæggelsen fandt sted og husker den endnu levende. Hun fortæller:

”Mine forældre var Anna Elisabeth og Anton Martin Larsen. De havde solgt Grandal til Hedeselskabet i 1939, og samtidig blev far ansat som opsynsmand i Hedeselskabets skove og fik fri bolig på gården. Hedeselskabet inddrog fem ha. af jorden til tilplantning, men resten, 12 ha. ager og én ha. eng, fik far overladt til egen dyrkning mod en årlig afgift på 225 kr.

Grandal før beslaglæggelsen, malet af lærer Ipsen, Krarup skole. Søren Ipsen Poulsen var født 1895 i Feldballe og blev førstelærer ved den gamle Krarup skole i 1921 og fortsatte i den nye skole, da den stod klar i 1936. Han har malet flere af egnens gårde og huse.

Herefter arbejdede far i skoven og passede den tilknyttede planteskole. Desuden passede han og mor deres eget landbrug. Besætningen var på 4 – 5 køer og to heste.

Hedeselskabets skov var et stort område, der først og fremmest omfattede den store Ydesminde Plantage.

Vi tre børn foran Grandal omkring 1941, jeg har været tre år gammel. Jeg sidder med vores kat, mens min ældste bror Svend Erik sidder med vores pragtfulde og kloge hund Bonzo, der kunne trække slæden med os om vinteren. Til venstre Arne med en håndfuld kattekillinger.

Sådan ser den gamle Feldballe – Kolind vej ud i dag, betonen fra den tyske rullebane ligger der endnu. Til venstre rester af et tysk vagthus. Lidt ude ad vejen til højre lå Grandal. Foto VFH 2020.

Inde bag granerne i denne lysning ved den gamle Feldballe-Kolind vej lå Grandal. Der førte en lille allé af sølvpopler ned til gården. Der er intet af gården at se i dag. Naboen, Svend Hjulmand, peger på stedet, hvor Grandal lå. Foto VFH 2020

Grandal beslaglægges

Jeg var kun fem år gammel, da tyskerne tog vores hjem, men jeg husker det tydeligt, og jeg kan endnu føle den spændte og sitrende stemning i luften. Selv som fem-årig kunne jeg fornemme, at nu skete der noget virkelig katastrofalt.

Alle vores naboers hjem var blevet beslaglagt, men hos os skete der foreløbig intet. Mine forældre må have undret sig – og måske også så småt have været forberedt på, at vi også kunne blive beslaglagt.

Pludselig, en formiddag, kom tyskerne – eller rettere: nogle danskere, der udførte tyskernes ordre. Beskeden var kort og kontant: de havde glemt at varsko os, men nu skulle vi være ude af huset inden middag.

Min mor og jeg var alene hjemme, brødrene var i skole, og far var på arbejde i skoven. Hvor i skoven vidste mor ikke. Men jeg fik stærke formaninger om at sætte mig på en stol ved telefonen, mens mor gik ud for at finde far. Hun har sikkert haft vores pragtfulde og kloge hund Bonzo med, for den kunne altid finde far i skoven.

Jeg holdt mig fastnaglet til stolen og telefonen og spejdede til begge sider af Kolindvejen for at følge med i, hvad der skete. Det var ikke normalt den gang at have telefon, men vi havde det på grund af fars arbejde ved Hedeselskabet. Det må have været en onsdag, for jeg husker, der var marked i Kolind, så var der altid lidt ekstra trafik på vejen.

Jeg var meget forskrækket og turde ikke bevæge mig væk fra stolen. Heller ikke, da jeg skulle tisse, så jeg tissede i bukserne på stolen.

Da mor og far endelig kom hjem, ringede de til mine bedsteforældre, der boede i Fuglvad nord for Rostved. Eller rettere til bedsteforældrenes naboer i Hog, der havde telefon og så hentede bedsteforældrene. Det blev så aftalt, at vi skulle flytte ind i bedstefars og -mors overstue. Der blev installeret et interimistisk køkken til vores brug. Mine bedsteforældre hed Martha og Anders Knudsen Jakobsen. Deres gård hed Fuglvad efter det gamle vadested over Dibbel bæk, som den lå ved. Gården er nedrevet og væk i dag.

Til middag kom tyskerne danske håndlangere så og hentede dyrene. Vi havde en ko, der hed Maren, som det lykkedes at stikke af fra tyskerne, men efter en del besvær måtte hun også følge med. Der var virkelig noget for en lille fem-årig pige at kikke på – og forsøge at forstå.

Vi fik læsset et vognlæs med vore ejendele og kørte til Fuglvad. Bagefter må vi jo have skullet aflevere hestene til tyskerne”.

Skovly, ny gård, nabo til tyskerne

Da der var gået godt et år i Fuglvad, købte mine forældre i efteråret 1944 Marinus Johansens gård ude på den nuværende Ydesmindevej – i dag har den adressen Ydesmindevej 8. Den hedder Skovly, men det navn brugte vi egentlig ikke. Gården var meget forfalden, så der var virkelig noget at tage fat på i de følgende år. Der skulle laves ny boring til vand, for møddingvandet løb ned i den gamle brønd. Der skulle også et nyt fyr til, og endelig var stuehuset så dårligt, at vi måtte bygge et nyt – det skete i 1951.

Gården på Ydesmindevej, som den så ud, da vi flyttede dertil i 1945. Luftfoto ca. 1950.

Vi kom nu til at bo tæt på vore tidligere naboer og op til skoven, så det passede fint med fars arbejde. Ydesminde Plantage var ikke beslaglagt af tyskerne, så fars arbejde for Hedeselskabet fortsatte uantastet, også efter at vi havde forladt Grandal.

5. november 1944 flyttede vi ind i de nye omgivelser på Ydesmindevej. Her blev vores nærmeste naboer Karl Jakobsen mod vest, længere ind mod Ebdrup, og til den anden side de gammelkendte Thomsens og Hjulmands beslaglagte gårde. Efter krigen vendte Hjulmands tilbage til deres gård, og sønnen Svend Hjulmand overtog den i 1977 og købte to år senere jorden til vores gård, da far ønskede at gå på pension. Thomsens vendte derimod som nævnt ikke tilbage.

Mange arbejdede jo på flyvepladsen. Det gjorde min fars bror også, og ham besøgte vi nogle gange. Det var stort, for han købte pølser til os, og det var vi bestemt ikke vant til at få. Jeg husker ikke nogen stemning imod dem, der arbejdede derude, men jeg er klar over, at stemningen skiftede hen mod krigens slutning, så der blev set ned på arbejderne på flyvepladsen.

De engelske luftangreb på flyvepladsen tog til i krigens sidste måneder. Vi kunne høre eksplosionerne og se røgen, og som børn var vi naturligvis bange.

Vi var også bange, når vi kom i nærheden af Thomsens gård, for her gik der en tysk vagt med gevær. Det var uhyggeligt. Jeg fik så meget modvilje mod geværer, at jeg aldrig har kunnet lege med sådan noget siden.

Far arbejdede jo stadigvæk i skoven, og tyskerne var stadigvæk på flyvepladsen. De kom tit ind på gårdene og købte roer, æg og mælk. På den måde kom vi til at kende nogen af dem.

Mod slutningen af krigen var der en rigtig flink ældre tysk soldat, der af og til kom ind til os for at høre den engelske radio. Engang han var der, lød frihedsbudskabet. Han blev så glad, at han for op af stolen og rev sit emblem af uniformen: krigen var slut, nu skulle han hjem! Faktisk skrev han senere til min far fra Tyskland, men far kunne jo ikke tysk, så han fik aldrig svaret.

Gladhuset

Vejen mellem Ebdrup og Stabrand krydsede Kolindvejen ganske kort efter Grandal mod nord. Det var den vej, der i dag går til Maarupvej 45, der fortsatte ind gennem det, der nu er skov, ind til Stabrand, og på den anden side, mod vest, går den som i dag i form af Ydesmindevej mod Ebdrup. Ved Ebdrup – Stabrand vejen lå endnu en gård, Gladhuset.

Margit Nielsen husker Gladhuset og svagt også dets beboere. Hun fortæller:

”Alle vore naboers gårde blev som nævnt beslaglagt allerede før vores. Det gjaldt Gladhuset mod nordøst, hvor Jens Agner Rasmussen boede. Så vidt jeg husker, var han gift med Petrea, men vi havde ikke så meget med dem at gøre. Men vi skulle forbi deres gård, der lå ved Ebdrup – Stabrand vejen, hver gang vi skulle til Stabrand.

Gladhuset blev revet ned af tyskerne, men ruinerne af den ligger stadigvæk ved den gamle Ebdrup - Stabrandvej, der i dag er en beskeden skovvej.

Forklaringen på navnet Gladhuset kender jeg ikke, men gården var vel reelt et mindre husmandssted og i hvert fald mindre end Grandal. Ingen af vores naboers jorder var tilplantede dengang, så der blev drevet landbrug i dem alle”. Svend Hjulmand husker, at Gladhusets beboere flyttede til Taastrup, til en gård på knolden mod vest lige efter Taastrup-krydset. Da Gladhuset også efter besættelsen kom til at ligge inden for flyvepladsområdet, kunne de tidligere ejere ikke få gården tilbage.

Ruinerne af Gladhuset. Foto VFH 2018.

Hjulmands gård

Til den anden side af Kolindvejen, ved Ebdrup – Stabrandvejen mod vest, lå dels Hjulmands og dels Niels Thomsens gård. Begge gårde lå på den sydlige side af vejen.

Jens og Jørgine Hjulmands gård er den, som deres søn Svend Hjulmand har i dag på Maarupvej 45. Gården var beslaglagt af tyskerne, men der skete ikke de store ændringer med den. Jens og Jørgine skilte sig ud ved at være de eneste på egnen, der stadigvæk havde stude som trækdyr i stedet for heste.

Svend Hjulmand kan fortælle, at hans forældre kom tilbage til gården efter besættelsen. Han overtog gården efter dem i 1977. Han kan ikke påvise spor efter tyskerne i bygningerne, men han kan fremvise syv tyske flyverskjul, der i dag ligger på hans jord. Et par af dem stod efter besættelsen under vand i vinterhalvåret og benyttedes af egnens børn til skøjteløb om vinteren og badning om sommeren.

Hygge i Svend Hjulmands gård august 2020: Jes Thomsen (til venstre) fra Lykkegården er på besøg hos Svend Hjulmand til højre, på Maarupvej 45. Foto VFH.

De tyske flyverskjul var hesteskoformede jordvolde, bag hvilke flyene kunne parkeres. Der kunne så lægges camouflagenet over det åbne areal mellem voldene, så flyene under nettet ikke ville kunne ses fra luften. At flyverskjulene i dag står under vand skyldes, at grundvandet står usædvanlig højt i hele området.

Thomsens gård

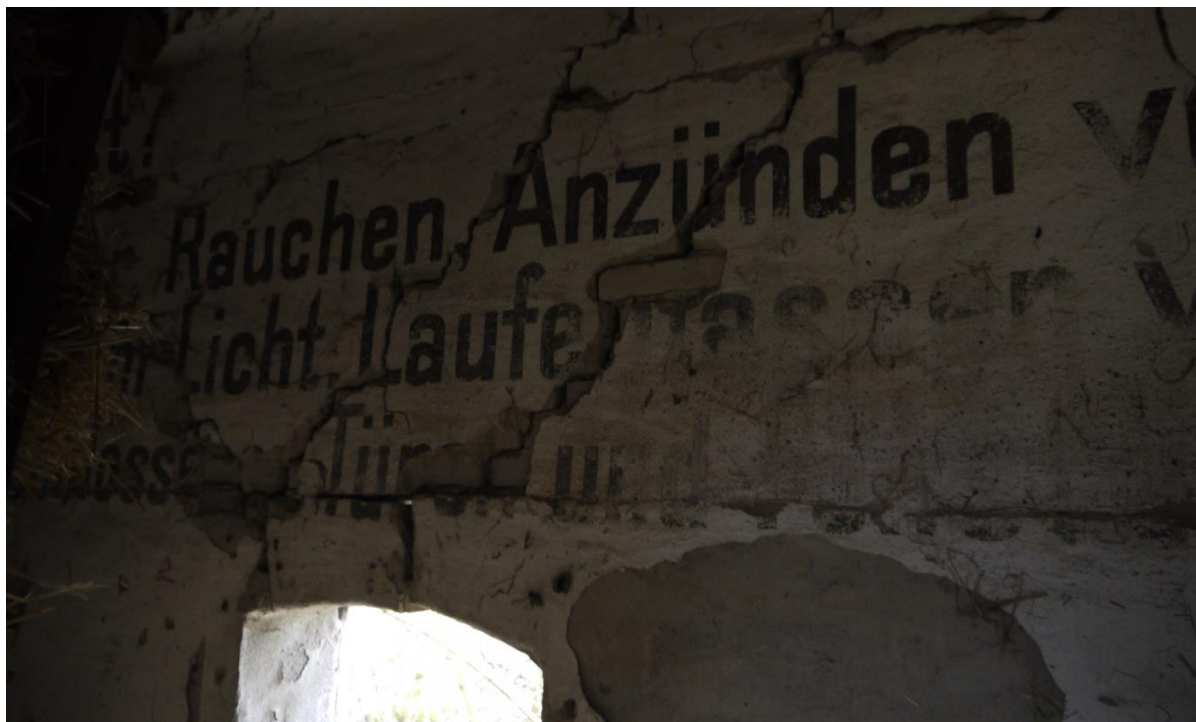
Nabo til Hjulmands lå Thomsens gård, der også blev beslaglagt af tyskerne. Thomsens havde to sønner og en datter, og det var den ene af sønnerne, Erik Thomsen, der senere blev førstelærer i Bjødstrup og endnu senere skoleinspektør i den nye skole i Rønne.

Hvor meget tyskerne ændrede ved gården er svært at sige i dag, da den for længst er nedrevet. Men da en af bygningerne på gården blev lavet til garage for brandbiler, har gården formodentlig fungeret som brandstation. Garagen er det eneste, der nu er tilbage af gården.

Thomsens gård blev efter krigen overtaget af staten på grund af nærheden til flyvepladsen, så Thomsens vendte ikke tilbage. Johs. "Bager", der egentlig hed Jensen, lejede den efter krigen, men flyttede så til Stabrand, og derefter fik gården lov til at forfalde og blev til sidst nedrevet. Den tyske garage er som nævnt det eneste, der er tilbage. Garagen anvendes nu af Feldballe Jagtforening til skydebane.

Tyskernes garage fra Thomsens gård. I dag skydebane for Feldballe Jagtforening. Peter Brockdorff til højre viser frem. Foto VFH 2018.

På bagvæggen af den gamle tyske garage ses stadigvæk den tyske skrift: "Verboten ist: Zutritt Unbefugter, Rauchen, Anzünden von Feuer und offenem Licht, Laufenlassen von Motoren bei geschlossenen Türen und Fenstern" – kort sagt: en advarsel mod rygning, åben ild og motorer i gang, mens døre og vinduer er lukkede. Foto 2018 VFH.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen efter samtaler med Jes Thomsen, Svend Hjulmand, Erik og Margit Nielsen 2020. Desuden er anvendt Grethe Jensen Frandsen: "Mine erindringer" (trykt 2019 til familien).